

RELATIONSHIP BETWEEN CHILDREN'S EMOTIONAL STATE AND THEIR ATTITUDE TO MUSICAL ACTIVITIES IN THE LEASURE TIME

Milena Velikova

"St. Kliment Ohridski" University of Sofia, Bulgaria

ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ ЕМОЦИОНАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ДЕЦАТА И НАГЛАСАТА ИМ КЪМ ЗАНИМАНИЯ С МУЗИКАЛНИ ДЕЙНОСТИ ПРЕЗ СВОБОДНОТО ВРЕМЕ

Милена С. Великова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, България

Abstract: Education via music provides enormous opportunities for the intellectual, multifaceted and full-fledged development of a child's personality. Musical activities have the greatest influence on the moral-aesthetic, creative and emotional development. Leisure time is important for this development especially when filled with appropriately selected and managed activities to support the social, cultural, creative and communication education of children. This report explores the relationship between music activities and the children's mental state. The aim is to determine whether the emotional state of the children reflects on their attitude towards music activities during their leisure time and also if these activities influence children's emotions and actions. This was established by examining the influence of the factors of self-esteem, activity and mood on the children's attendance of organized music activities in the leisure time.

Keywords: Music Activities; Leasure Time.

Резюме: Възпитанието чрез средствата на музиката притежава огромни възможности за интелектуалното, многостранно и пълноценно развитие на детската личност. Заниманията с музикални дейности влияят в най-висока степен върху нравствено-естетическото, творческото и емоционалното развитие на децата. Важно значение за това развитие има свободното време, изпълнено с подходящо подобрени и ръководени

дейности, които да подпомагат социалното, културното, креативното и комуникационното възпитание на децата.

В настоящия доклад се изследва връзката между заниманията с музикални дейности и психическото състояние на децата. Целта е да се установи дали емоционалното състояние на изследваните деца се отразява върху нагласата им за занимания с музика през свободното им време. Също така дали тези занимания повлияват върху детските емоции и активност. Това се установява чрез изследване на влиянието на факторите самочувствие, активност и настроение върху посещаемостта на организирани занимания с музика от децата през тяхното свободно време.

Ключови думи: музикални дейности, свободно време, развитие на детската личност.

Възпитанието чрез средствата на музиката притежава огромни възможности за интелектуалното, многостранно и пълноценно развитие на детската личност. Заниманията с музикални дейности влияят в най-висока степен върху нравствено-естетическото, творческото и емоционалното развитие на децата. Важно значение за това развитие има свободното време, изпълнено с подходящо подбрани и ръководени дейности, които да подпомагат социалното, културното, креативното и комуникационното възпитание на децата.

Проблемите за правилно оползотворяване на свободното време влизат в обсега на Педагогика на свободното време, която според Х. Опашовски свързва и подпомага социалното, културното, креативното и комуникационното възпитание на различните социални и възрастови групи. Ето защо свободното време трябва да е тази част от активната жизнена дейност на учениците, през време на която те пълноценно да развиват своите качества и умения. Както пише Н. Бояджиева: „Традиционно свободното време се определя като тази част от социалното време, която остава извън работата, социалните задължения и удовлетворяването на биологичните нужди. В рамките на това време се осъществява отдихът, развлеченията, културното потребление. Свободното време позволява да се възстанови равновесието, като дава възможност на човека да задоволи и развие тази част от личността си, за която професионалният живот и задълженията се оказват пречка.“ (Boyadzhieva, 2009: р. 5). Ползотворното използване на свободното време е изключително важно, тъй като спомага за разширяване на кръгозора, за интелектуално израстване, емоционалните преживявания, личностното обогатяване.

В настоящия доклад се изследва връзката между заниманията с музикални дейности и психическото състояние на децата. Целта е да се установи дали емоционалното състояние на изследваните деца се отразява върху нагласата им за занимания с музика през свободното им време. Също така дали тези занимания повлияват върху детските емоции и активност. Това се установява чрез изследване на влиянието на факторите самочувствие, активност и настроение върху посещаемостта на организиранията занимания с музика от децата през тяхното свободно време. За тази цел се използва стандартизирана „Методика за самооценка на психическото състояние: самочувствие, активност, настроение (САН)“ за регистриране на функционалното психо-емоционално състояние, самочувствието, общата активност, настроението. По пътя на самооценката ще се установят нивата на самочувствие, активност и настроение на децата в момента на анкетиране.

Тестът е попълнен от 301 деца на възраст между 11 и 14 години. Възрастта, в която те попадат, се характеризира с емоционална неустойчивост, резки колебания в настроението, бърз преход от екзалтация към депресивно състояние, от повишена самоувереност към ранимост и неувереност, от потребност от общуване към желание за уединение, от романтизъм и мечтателност към рационализъм и цинизъм, от нежност към отчуждение и враждебност (Boyadzhieva, 2009), (Boyadzhieva, 2007). Изборът да се изследват деца от тази възрастова група е породен от нейните характеристики. Тя се отличава с големи страсти, лесна раздразнителност и повишена тревожност. При среща с трудности тийнейджърът е склонен да се отказва от набелязаните цели, формира противоположни желания, което често води до разрушаване на вече постигнат резултат. В същото време той може да бъде упорит и невероятно издръжлив при постигане на значими за него самия цели. Подрастващият се отличава с бързи и бурни емоционални преживявания.

Този възрастов период на детето има съществено значение за физиологичното и психичното развитие, за формирането на личностните качества, тъй като интензивно се усвояват нравствени ценности, формират се активна социална позиция, цели и социални идентификации. Това са деца, които се стремят към по-голямо физическо и психическо отделение от родителите и искат сами да правят избор с какви дейности да се занимават през свободното си време. У тях нараства потребността от самостоятелност и независимост, от желание сами да вземат решения, да проявяват инициативи, да превъзможват трудности. Разбира се, съвети от страна на родителите, учителите, приятелите присъстват, но децата вече сами могат да изразят своите предпочитания. Както пише Б. Минчев: „Детето само решава колко да се

доверява на указанията и авторитета на родителите си, доколко ефективно да използва свободното си време, образците на кои деца и възрастни да копира, доколко мотивирано да извършва едни или други дейности и други.“ (Demireva and Budeva, 2005: p. 61, pp. 65-67). Възрастта има важно влияние върху осъзнаването и организирането на свободното време. Тя определя характера, обема, съдържанието на заниманията, с които ще се ангажират децата през своето свободно време. Ефектът, който оказват върху тяхното развитие, зависи от личностните им характеристики и вида дейност, която извършват.

Децата, участващи в изследването, се обособяват в две групи: незанимаващи и занимаващи се с музика през свободното си време. При анализирането на отговорите им бе необходимо броят на двете групи деца да се изравни статистически чрез използване на процедурата „претегляне“ (Weight), тъй като групата на занимаващите се с музика наброява 85 деца, а на незанимаващите се – 216 деца.

Всяка от скалите на теста („самочувствие“, „активност“ и „настроение“) обединява по 10 броя променливи, свързани съответно със самооценката на децата за самочувствието, което имат за себе си, за тяхната активност и настроението им в момента на анкетиране. Алфа на Кронбах и при трите скали е с много високо ниво, което показва добра вътрешна надеждност. Вътрешната консистентност на въпросника за измерване психическото състояние (самочувствието, активността и настроението на децата) е представена в **Таблица 1**. От нея се вижда, че вътрешната съгласуваност при отделните скали е много добра – варира между 0,80 и 0,88.

скала	Алфа на Кронбах
Самочувствие	0,80
Активност	0,80
Настроение	0,88

Таблица 1. Алфа на Кронбан на „Методика за самооценка на психическото състояние: самочувствие, активност, настроение (САН)“

По всяка скала се получава сумарен показател, който се изчислява, като сумата на отговорите на айтемите се раздели на 30. Получената оценка е в диапазон от „+ 1“ до „- 1“. Анализираме средните стойности за всяка скала по този показател. От данните в **Таблица 2**, се вижда, че средните стойности на скалите, измерващи самочувствието и настроението на децата, надхвърлят

средата на интервала (0,5), т.е. можем да заключим, че състоянието на участниците относно техните самочувствие и настроение е добро, като особено впечатление правят високите стойности по фактора „настроение“. Сравнявайки средните стойности на двете групи деца за всеки от факторите, се вижда, че при факторите „самочувствие“ и „настроение“ средните стойности са приблизително еднакви при двете групи деца. Все пак се забелязват малко по-високи средни стойности при групата на занимаващите се с музика деца. Изключение прави факторът „активност“, при който средната стойност на занимаващите се с музикални дейности деца е по-висока от средната стойност на децата, които не се занимават. Това отново показва, че активността е значим фактор, що се отнася до посещаемостта на музикалните занимания от страна на децата. Общата картина на равнището на самочувствие, активност и настроение показва, че децата имат добро настроение като цяло, весели са, жизнерадостни, спокойни, оптимистични, щастливи, активни, пълни с надежда, работоспособни.

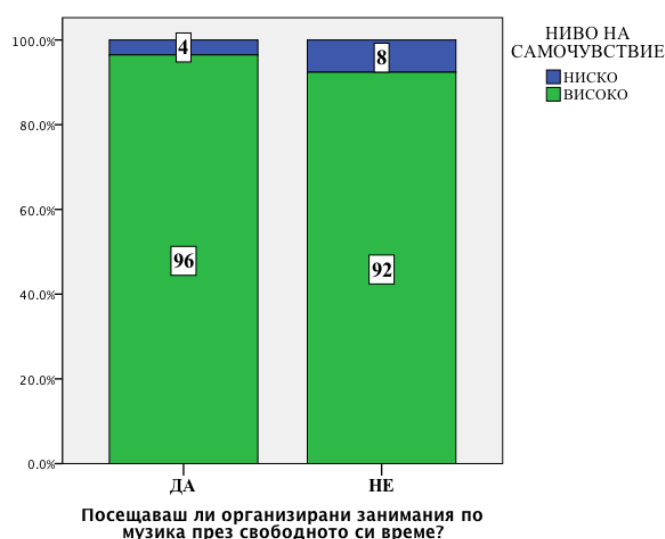
Скала/ Фактор		средна стойност
Самочувствие	посещавали и и	0,593
	не посещавали	0,538
Активност	посещавали и посещавачи	0,234
	не посещавали	0,070
Настроение	посещавали и посещавачи	0,657
	не посещавали	0,617

Таблица 2. Средна стойност на скалите за самочувствие, активност и настроение

За установяване на зависимостите между изследваните променливи бе използван методът за сравнение на средните стойности. Чрез Т-тест се провери изходната (нулева) хипотеза за равенство на средни стойности. Наличието на разлика би показало влиянието на една (независима) променлива върху друга (зависима) променлива. Основният резултат е равнището на значимост. Статистическото сравнение с Т-тест за независими извадки показва, че:

- равнището на значимост между посещаемостта на организираниите занимания с музика от страна на децата и тяхното самочувствие е равно на 0,209 (при допустимо ниво на грешка 0,05). Приема се за вярна нулевата хипотеза, т.е. посещаемостта на организираниите

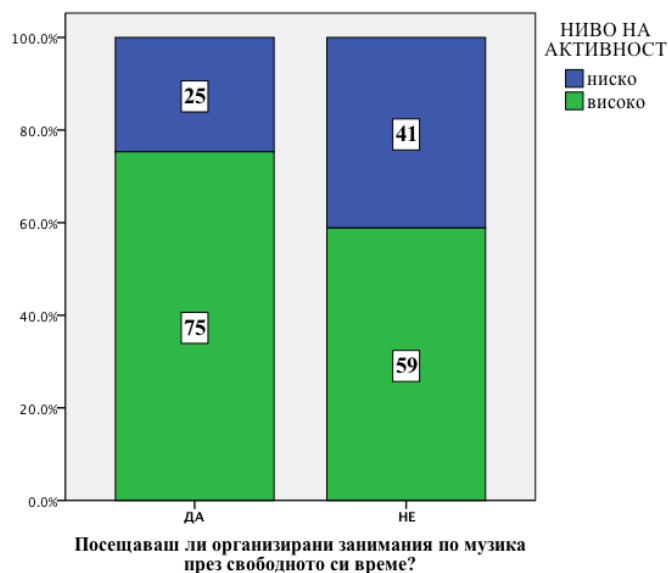
- занимания с музика през свободното време на децата не влияе върху тяхното самочувствие;
- равнището на значимост между посещаемостта на организирани занятия с музика от страна на децата и тяхната активност е равно на 0,006 (при допустимо ниво на грешка 0,05). Приема се за вярна алтернативната хипотеза, т.е. посещаемостта на организирани занятия с музика през свободното време на децата влияе върху тяхната активност;
 - равнището на значимост между посещаемостта на организирани занятия с музика от страна на децата и тяхното настроение е равно на 0,430 (при допустимо ниво на грешка 0,05). Приема се за вярна нулевата хипотеза, т.е. посещаемостта на организирани занятия с музика през свободното време на децата не влияе върху тяхното настроение.

Графика 1. Равнище на самочувствие на децата, посещаващи и непосещаващи организирани занятия с музика (двумерно разпределение)

Чрез двумерно разпределение се измерва колко от децата, които посещават музикални занятия през свободното си време, имат високо и колко от тях – ниско ниво на самочувствие, активност и настроение и съответно колко от децата, които не посещават подобни занятия, имат високо и колко от тях – ниско ниво на самочувствие, активност и настроение. На **Графика 1.** се вижда какъв процент деца от посещаващите и непосещаващите музикални занятия имат ниско и високо ниво на самочувствие. Почти всички деца от

двете групи притежават високо ниво на самочувствие. Много малка е разликата в процентните дялове между посещаващите и непосещаващите деца с високо ниво на самочувствие. От това се заключава, че децата и от двете групи имат високо общо самочувствие и усещане за работоспособност, издръжливост, бодрост, чувстват се здрави, отпочинали, свежи, силни.

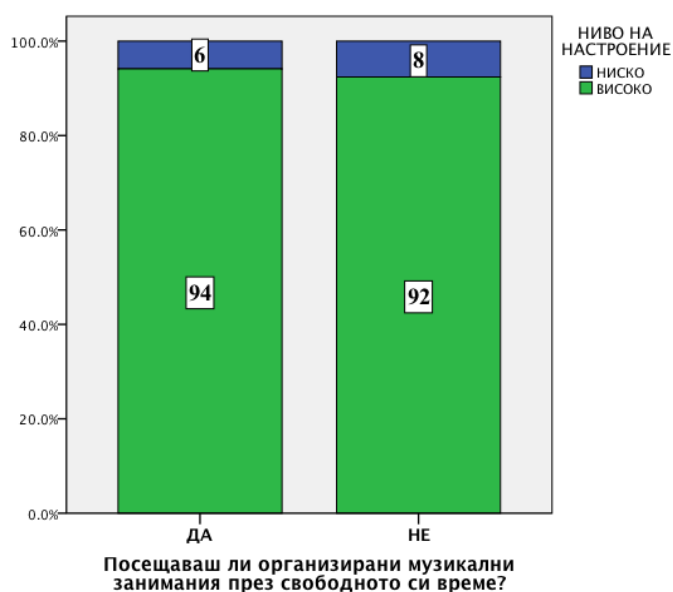

Графика 2. Равнище на активност на децата, посещаващи и непосещаващи организирани занимания с музика (двумерно разпределение)

Данните на **Графика 2.** показват, че има разлика в процентните дялове между посещаващите и непосещаващите деца с високо ниво на активност. Групата на посещаващите деца с високо ниво на активност е по-голяма от групата на непосещаващите. Това означава, че децата, които се занимават с музикални дейности през свободното си време, за разлика от своите връстници, които не се занимават, имат усещане за активност, подвижност, увлеченост в заниманията, работоспособност, чувстват се по-бързи, по-дейни, по-развълнувани и възбудени, съобразителни и внимателни.

Какъв е процентният дял на децата с ниско и високо ниво на настроение, които посещават и не посещават музикалните занимания, се вижда на **Графика 3.** Почти всички деца от двете групи притежават високо ниво на настроение. Много малка е разликата в процентните дялове между посещаващите и непосещаващите деца с високо ниво на настроение. Това означава, че децата и от двете групи имат високо ниво на настроение като цяло. Те са весели,

щастливи, жизнерадостни, възторжени, оптимистични и се чувстват радостни, спокойни, доволни и пълни с надежда.

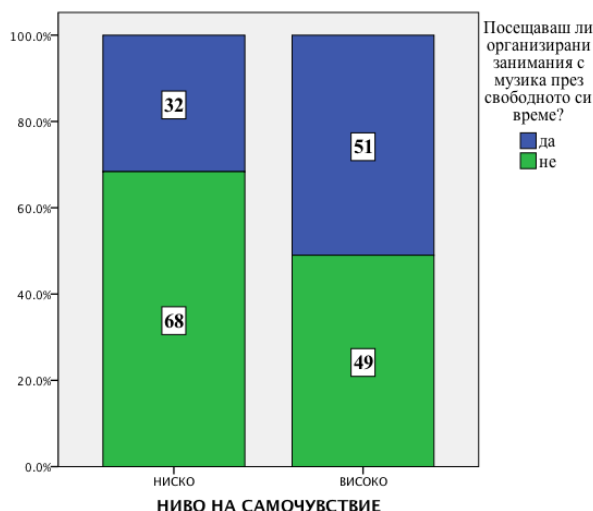

Графика 3. Равнище на настроение на децата, посещаващи и непосещаващи организирани занимания с музика (двумерно разпределение)

Данните от Т-тест и двумерното разпределение показват, че активността на изследваните деца е свързана с тяхната посещаемост на организирани занимания с музика през свободното им време. Ангажираността с подобни занимания поддържа тяхната обща активност.

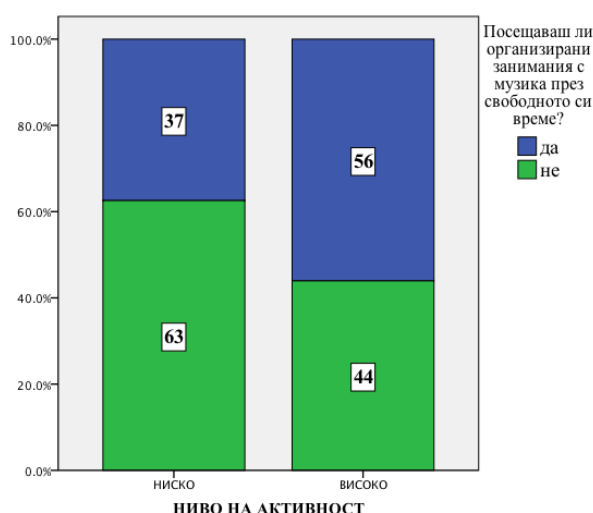
Чрез двумерно разпределение разглеждаме още какво е съотношението на децата, които посещават и не посещават организирани музикални занимания спрямо нивата на техните самочувствие, активност и настроение. Измерва се колко деца с високо ниво на самочувствие, активност и настроение посещават и колко не посещават организирани занимания с музика. Съответно се измерва колко деца с ниско ниво на самочувствие, активност и настроение посещават и колко не посещават организирани занимания с музика.

На **Графика 4.** се вижда какво е разпределението на процентните дялове при двете групи деца спрямо нивото на тяхното самочувствие. Данните показват, че по-голям процент от децата с високо ниво на самочувствие посещават организирани занимания с музика в сравнение с децата с ниско ниво на самочувствие.

Графика 4. Разпределение на процентните дялове при двете групи деца спрямо нивото на тяхното самочувствие

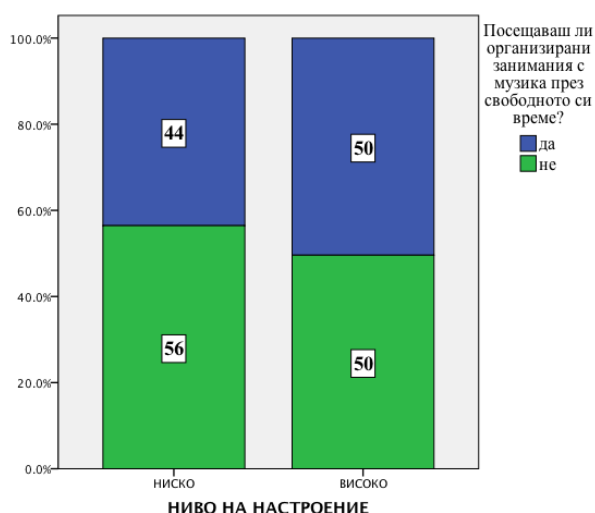
Съществува ли статистически значима връзка между нивото на самочувствие на децата и нагласата им за посещаемост, проверяваме чрез метода χ^2 . Равнището на значимост между самочувствието на децата и посещаемостта им е равно на 0,304 (при допустимо ниво на грешка 0,05). Приема се за вярна нулевата хипотеза, т.е. самочувствието на децата не влияе върху тяхната посещаемост на организирани занимания с музика през свободното им време.

Графика 5. Разпределение на процентните дялове при двете групи деца спрямо нивото на тяхната активност

Данните на **Графика 5.** показват какво е разпределението на процентните дялове при двете групи деца спрямо нивото на тяхната активност. По-голям процент от децата с високо ниво на активност посещават организирани занятия с музика в сравнение с децата с ниско ниво на активност. Отново активността се оказва значим фактор за посещаемостта на организирани занятия от страна на децата.

Използвайки метода χ^2 , проверяваме дали съществува статистически значима връзка между нивото на активност на децата и тяхната посещаемост. Равнището на значимост между активността на децата и посещаемостта им на организирани занятия с музика е равно на 0,022 (при допустимо ниво на грешка 0,05). Приема се за вярна алтернативната хипотеза, т.е. активността на децата влияе върху посещаемостта им на организирани занятия с музика през свободното им време;

Графика 6. Разпределение на процентните дялове при двете групи деца спрямо нивото на тяхното настроение

Разпределението на процентните дялове при двете групи деца спрямо нивото на тяхното настроение е показано в **Графика 6.** Отново по-голям процент от децата с високо ниво на настроение посещават организирани занятия с музика в сравнение с децата с ниско ниво на настроение.

Равнището на значимост между настроението на децата и посещаемостта им на организирани занятия с музика е равно на 0,755 (при допустимо ниво на грешка 0,05). Приема се за вярна нулевата хипотеза, т.е. настроението на децата не влияе върху тяхната посещаемост на организирани занятия с музика през свободното им време.

Детската активност е предпоставка за повишаване на мотивацията им за участие в организирани занимания по музика в тяхното свободно време. Децата, които са по-дейни и действието е водещо в тяхното ежедневие, намират време за подобни занимания. Изборът да се занимават с музика през свободното си време е в резултат на активния им начин на живот.

При провеждането на това изследване децата не са изолирани от различни външни влияния по време на измерване тяхната самооценка за самочувствие, активност и настроение. Нивото на самооценката им за всяка от трите скали може да е повлияно и от други фактори в ежедневието им, различни от влиянието на заниманията с музика.

Съпоставяйки резултатите с тези от изследване на Н. Бояджиева във връзка с проучване на влиянието на музикално-танцовите дейности върху самооценката и личностното развитие на децата (1. – 6. клас), се откриват значими прилики. Учениците, които са се занимавали с музикално-танцовите дейности целогодишно, за разлика от своите връстници, които не са се занимавали, имат по-добро общо самочувствие и усещане за работоспособност, здраве, чувстват се по-отпочинали, по-издръжливи, в по-добро настроение (Minchev, 2008).

Според направения анализ може да се твърди, че заниманията с музикални дейности в свободното време на децата повлияват в позитивна посока върху самочувствието, настроението и активността на децата. Въпреки че статистически значима връзка се отчита само между активността на децата и тяхната посещаемост на организирани музикални занимания, разпределението на процентните дялове на двете групи анкетирани показва, че посещаващите музикалните занимания деца са с по-високо ниво на самочувствие, настроение и активност.

Тези резултати са обнадеждаващи относно развитието на децата, тъй като се предполага, че емоционалното им състояние е от значение за постигането на успех и е предпоставка за повишаването на мотивацията им за участие в организирани занимания по музика в тяхното свободно време. Високото самочувствие от своя страна предполага приемане и удовлетворение от себе си и заобикалящия ги свят, което пък води до повишаване на настроението.

Посещаващите музикалните занимания деца са с по-високо ниво на самочувствие, настроение и активност. Най-значима е връзката между посещаемостта им и тяхната активност. Децата, които се занимават с музикални дейности през свободното си време, за разлика от своите връстници, които не се занимават, имат усещане за активност, подвижност, увлеченост в заниманията, работоспособност, чувстват се по-бързи, по-дейни, по-

развълнувани и възбудени, съобразителни и внимателни. Ангажираността с подобни занимания поддържа тяхната обща активност.

References // Литература

- Boyadzhieva, N. (2009).** Psihopedagogika na svobodното време v sredna i gorna uchilishtna vazrast (in Bulgarian), Yubileen sbornik, posveten na 70-godishninata na prof. Lyuben deseov, Shumen, 2009 // [Бояджиева, Н. (2009). Психопедагогика на свободното време в средна и горна училищна възраст. Юбилеен сборник, посветен на 70-годишнината на проф. Любен Десев. Шумен. с. 5]
- Demireva, T.; Budeva, S. (2005).** Deviantno povedenie (in Bulgarian), Veliko Tarnovo: Faber, 2005 // [Демирева, Т., Будева. С. (2005) Девиантно поведение. Фабер, В. Търново. с. 61, 65–67]
- Minchev, B. (2008).** Psihologiya na choveshkoto razvitie (in Bulgarian), VSU “Chernorizets Hrabar”, Varna: Universitetsko izdatelstvo, 2008 // [Минчев, Б. (2008). Психология на човешкото развитие. ВСУ „Черноризец Храбър“, Университетско издателство. Варна. с. 44.]
- Boyadzhieva, N. (2007).** Vliyanie na zanimaniyata s panevritmiya varhu lichnostното развитие i emotsionalnite sastoyaniya na detsata (in Bulgarian), Godishnik na SU “Sv. Kliment Ohridski”, vol. 99-100, Sofia // [Бояджиева, Н. (2007). Влияние на заниманията с паневритмия върху личностното развитие и емоционалните състояния на децата. Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Том 99–100. София. с. 151–170.]

*д-р Милена Стефанова Великова, постдокторант, второ ниво изследовател
Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по науки за
образованието и изкуствата*

*Milena Stefanova Velikova PhD, Postdoctoral Researcher
Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Faculty of Educational Studies and Arts
e-mail: mi.velikova@gmail.com, msvelikova@uni-sofia.bg*

INIS SERIES

Онлайн поредица на
интердисциплинарната научна мрежа

Информационно общество

Том 2, 2023

<http://www.math.bas.bg/vt/inis/series/>

Online Journal of the
Interdisciplinary Scientific Network

Information Society

Volume 2, 2023

ISSN: 2815-4231

Редактори

Галина Богданова

Светослав Косев

Editors

Galina Bogdanova

Svetoslav Kosev

Технически редактори

Николай Ноев, Николина Джановска

Technical Editors

Nikolay Noev, Nikolina Dzhanovska

Издание на:

Институт по математика и
информатика при Българска академия на
науките, България

Published by:

Institute of Mathematics and Informatics
at the Bulgarian Academy of Sciences,
Bulgaria

С помощта на:

Великотърновски университет
„Св. св. Кирил и Методий“, България

Helped by:

“St. Cyril and St. Methodius”
University of Veliko Tarnovo, Bulgaria